

OD REDAKTORA – W UNIWERSUM WSPÓŁCZESNEGO REPORTAŻU LITERACKIEGO

Rok 2022 redakcja *Zeszytów Prasoznawczych* rozpoczyna od publikacji szczególnego numeru monograficznego, którego temat przewodni – „W uniwersum współczesnego reportażu literackiego” – jest formą uhonorowania jednego z najważniejszych polskich dziennikarzy – Ryszarda Kapuścińskiego. W roku 2022 przypominamy Go nie bez powodu: 23 stycznia przypada bowiem piętnasta rocznica śmierci „cesarza reportażu”, z kolei 4 marca – okrągła, dziewięćdziesiąta rocznica Jego urodzin. Wydarzenia te stały się dla nas ważną okazją do tego, by nieco bliżej przyjrzeć się najważniejszym przemianom, jakie w ostatnich latach pojawiły się w poetyce reportażu literackiego, jego recepcji oraz miejscu w uniwersum gatunków dziennikarskich. To jednak także moment, w którym pragniemy z perspektywy czasu spojrzeć raz jeszcze na spuściznę dziennikarską Kapuścińskiego oraz na pozostawione przez Niego uwagi profesjograficzne, wytyczające przez wiele lat ramy reporterskiego rzemiosła.

Na rynku wydawniczym reportaż ma obecnie wyjątkowo silną pozycję. Wielu uprawiających ów proteuszowy gatunek dziennikarzy w sposób świadomy i zakrojony na szeroką skalę dąży do budowania swej marki osobistej. Funkcjonują wydawnictwa specjalizujące się w publikowaniu literatury *non-fiction*, popularnością cieszą się konkursy na reportaż literacki i reportażowe festiwale. Szczególnie dzisiaj – w dobie tak silnego podważania zaufania do mediów masowych – warto przypomnieć, w jak istotnej mierze obserwowaną współcześnie szczególną „karierę autentyku” zawdzięczamy autorowi „Cesarza”, którego prace wciąż zajmują poczesne miejsce w kanonie nie tylko polskiej, ale i światowej twórczości reportażowej, a rozbudowane refleksje medioznawcze – pomimo upływu czasu i zmieniających się standardów uprawiania żurnalistyki – nie tracą na aktualności.

W tomie piątym „Lapidariów” Kapuściński postawił przed czytelnikami wyjątkowo ambitne zdanie: Pisał: „Czytać to odkrywać coś, co jest poza tekstem lub w jego głębi, pod jego powierzchnią, widoczną, «dotykającą», to odkrywać sens, do którego nie można dotrzeć, jeżeli się tylko czyta”. Autorki i autorzy zamieszczonych w tym numerze artykułów starają się odpowiedzieć na to wyzwanie. Przez wnikliwą lekturę wybranych tekstów reportażowych pokazują, w jaki sposób ewoluowała poetyka i funkcja reportażu oraz jakie jego podgatunki wykryły się w ostatnich latach. Odnosząc się do prac polskich i zagranicznych dziennikarzy, pokazują, co istotnego dzieje się obecnie na gruncie genologii dziennikarskiej, jak

też w reportażowej praktyce. Poszukują także odpowiedzi na pytanie, czy oraz w jakim stopniu teoria gatunku wypracowana przez Kapuścińskiego nadal stanowić może ważne źródło inspiracji dla młodszej generacji twórców.

Numer 1/2022 otwierają dwa artykuły, których autorzy z różnych perspektyw spoglądają na dorobek i myśl medioznawczą Kapuścińskiego. Dr hab. Monika Wiszniowska, prof. UŚ w tekście pt. „Ponadczasowość teorii reportażu literackiego według Ryszarda Kapuścińskiego” zastanawia się, jakie czynniki wpłynęły na to, że to właśnie książki autora „Cesarza” do dzisiaj stanowią istotny punkt odniesienia dla wielu współczesnych dziennikarzy. Z kolei reporter i poeta Marek Kusiba w pracy pt. „Bez Kisch, Wańkowicza i de Saint-Exupéry’ego. Wielcy nieobecni w biografii Ryszarda Kapuścińskiego” w interesujący sposób łączy dyskurs naukowy z osobistymi refleksjami nad lekturowymi inspiracjami autora „Hebanu”. Autor przyjmuje przy tym niezwykle ciekawą optykę, przyglądając się m.in. głośnej książce biograficznej pióra Artura Domośławskiego pod kątem wątków i tematów w niej pominiętych, zmarginalizowanych.

Pozostałe teksty zebrane w niniejszym numerze kwartalnika wpisują się w zaproponowaną swego czasu przez Urszulę Glensk formułę „po Kapuścińskim”, prezentując przy tym zróżnicowany i rozległy materiał badawczy. Ich twórcy precyzyjnie dokumentują formalne skomplikowanie gatunku, uwzględniając przemiany zachodzące w jego książkowej, prasowej oraz cyfrowej odmianie. Część tę otwiera artykuł prof. dr. hab. Kazimierza Wolnego-Zmorzyńskiego z UŚ pt. „Egon Erwin Kisch znowu górą. Wstęp do rozważań nad reportażem postmodernistycznym”. Badacz pokazuje w nim, w jaki sposób poetyka popularnego obecnie reportażu *gonzo* i kryzys kategorii faktu zakorzenione są w wieloletnich praktykach stosowanych przez dawniejszych mistrzów reportażu. Z kolei dr Katarzyna Frukacz z UŚ w pracy „Od prasowego odcinka do *snapa*. Nowe wymiary cykliczności polskiego reportażu” ukazuje przeobrażenia gatunku, jakie nastąpiły w efekcie ekspansji nowych technologii. Badaczka swe uwagi koncentruje wokół pojęcia cykliczności, charakteryzując ją m.in. w odniesieniu do przekazów rozciągniętych na wiele zróżnicowanych medialnych platform. Uwaga mgr Magdaleny Idem z UJ koncentruje się natomiast na prasie drukowanej. W swym artykule pt. „*Non-fiction* w piśmie o modzie? Wariantywność form reportażowych w *Vogue Polska*” badaczka pokazuje, w jaki sposób gatunek, który charakteryzuje wyraźne skomplikowanie formalne, funkcjonuje obecnie w przestrzeni prasy kobiecej i radzi sobie z postulatami innowacyjności. Mgr Klaudia Golon z UG bierze z kolei na warsztat reportaż książkowy, poddając analizie poświęcony Korei Północnej tom „Świata nie mamy czego zazdrościć” autorstwa amerykańskiej dziennikarki Barbary Demick.

Numer zamyka rozbudowany dział „Z życia naukowego”, w którym czytelnik znajdzie rekomendacje prac naukowych poświęconych nie tylko twórczości reportażowej.

Życzę przyjemnej lektury!